

U. Talijski: Etički sistem sv. Augustina. Sarajevo 1931. str. 110. — Poznati i plodni pisac raznih stručnih rasprava g. U. Talijski napisao je prigodom XV. stogodišnjice smrti sv. Augustina studiju pod gornjim naslovom, u kojoj prikazuje etički sistem sv. Augustina.

Kako se sv. Augustin u svom umovanju oslanjao na ideje Platona i Aristotela, to U. T. najprije ukratko iznosi Platonove i Aristotelove etičke ideje. Iznoseći njihovu nauku, upozoruje T. ujedno na nedostatke i praznine, koje postoje u Platonovom i Aristotelovom etičkom sistemu. Ove praznine ispunio je, kaže T. kršćanski nauk, »a sv. Augustin ženijalnošću svoga duha te kršćanske ideje podigao do najsavršenijeg filozofskog sistema, koji je osigurao solidnu bazu etici i dao smisla etičkomu ljudskom životu.« (str. 8.)

Iza toga prikazuje T. etički sistem sv. Augustina (str. 8—32.). Tu se napose bavi problemom slobodne volje, te pitanjem odnosa slobodne volje i milosti Božje. U dva poglavlja lijepo rješava teškoće koje se nameću umu ljudskom baš u pitanju slobode volje i utjecaja milosti na volju.

Prikazavši Augustinov etički sistem, pravi T. kratku usporedbu Augustinove nauke o slobodi volje, o vrhovnom dobru, moralnim krepostima, s naukom Platona i Aristotela u tim pitanjima, ističući napose neke dodirne točke između sv. Augustina i Platona (str. 32—42.).

Nakon toga isporučuje T. Augustinov etički sistem sa sistemima neovisnoga morala (str. 42—95.). Tu se napose bavi: Moralnim nihilizmom; Etičkim edonizmom; Etičkim socijalnim eudemonizmom; Etičkim perfexionizmom; Etičkim intelektualizmom; Etičkim čustvom. Svaki od ovih etičkih sistema prikazan je po njegovim glavnim zastupnicima s kritičkim osvrtom na njihovu nauku. Na koncu rasprave (str. 96—110) prikazuje T. kako se dovodi u sklad egoizam s altruizmom u etičkom sistemu sv. Augustina.

A sad da stavimo neke primjedbe obzirom na način kako je sama rasprava pisana.

Na prvih 42 stranice iznio je g. T. mnoštvo latinskih citata iz sv. Augustina, koje djelomice prevodi, a djelomice ne prevodi. Uz to je hrvatski tekst isprekidan mnoštvom latinskih umetaka. Ovakav način pisanja držimo da nije baš najpodesniji, jer s jedne strane čini raspravu nepristupačnom onima, koji ne vladaju latinskim jezikom, a s druge strane, one, koji razumiju latinski, smeta ponavljanje istoga teksta sad latinski, sad opet u hrvatskom prijevodu.

Po našem mišljenju bilo bi bolje, da je g. T. stavio u tekst hrvatski prijevod, a latinske citate štampao sitnim slovima kao bilješke. Na taj način izbjeglo bi se prije spomenutim nedostacima.

Stamparskih pogrešaka u knjizi nema baš mnogo, ali one koje postoje, dosta su nezgodne, jer se odnose na imena, godine, naslove djela, citate i t. d. Da navedemo samo nekoliko primjera. Hobber, mjesto Hobbes (str. 42.); Nitsche mjesto Nietzsche (str. 42.); Chaftebury mjesto Shaftesbury (str. 43.); Hegel † 851. mjesto † 1831. (str. 43.); Wund mjesto Wundt (str. 43.); Conté † 1846. mjesto Comte † 1857. (str. 43.); Wolf † 1734. mjesto Wolff † 1754.; Benthon mjesto Bentham (str. 43.); Nietzsche u

djelu »Jenseits von Gut und Böse 1891. i u djelu »Zur Genealogie der Moral 1892« mjesto Nietzsche u djelu »Jenseits von Gut und Böse 1886.« i u djelu »Zur Genealogie der Moral 1887. (str. 45.); Helvetius: »De l'homme et de son education«, potpuni naslov toga djela glasi: »De l'homme, de ses facultés intellectuelles et de son éducation (str. 52.); Benthamovo djelo »De ontology or the Science of Morality«, navedeno je na str. 56. pod imenom De ontologia. Sličnih štamparskih pogrešaka kod imena i naslova ima još nekoliko.

Nadalje u citatu, što ga T. navodi na str. 68. iz Kantovog djela »Kritik der praktischen Vernunft« str. 150. izostavljen je predikat »postuliert«, koji dolazi iza riječi »enthalt«. To isto mjesto iz Kanta navodi T. djelomično na str. 73. ali je štamparskim pogreškama iskrivljeno. Isporedbom jednog i drugog mjesta lako će čitatelj ispraviti te pogreške. Jednako se uvukla štamparska pogreška i u citat iz Kanta na str. 74. gdje mjesto »Das Dasein Gottes... ima stajati: »... des Daseins Gottes...« To je naimo odlomak iz rečenice koja počinje riječima: »Auch wird hierunter...«

Ovim primjedbama naravno nije svrha, da se umanju stvarna vrijednost ove studije g. U. Talijs, koju inače preporučamo svima, koji se zanimaju etičkim problemima.

J. L.

Dr. Fr. Nicola Spanjol. O. F. M.: Il Concetto dell'istruzione in s. Bonaventura. Milano 1934. str. 45.

Općenito se drži, da se sv. Bonaventura u pitanju pojma pouke ne razlikuje od sv. Augustina. Obojica da se slažu u tome, da je jedan samo pravi učitelj ljudi, a to je Isus Krist. Ljudska pak nastava, da ne dolazi uopće u obzir. Da li se doista u toj stvari poklapa mišljenje sv. Bonaventure i sv. Augustina, o tome, eto, raspravlja N. Spanjol u ovoj svojoj raspravi, otštampanoj u »Rivista di Filosofia Neo-scolastica.«

Kako imade kod sv. Bonaventure nekih tekstova iz kojih bi se moglo zaključiti na prije spomenuto mišljenje, to g. Spanjol najprije podvrgava ispitivanju dotična mjesta iz sv. B. Tako najprije analizira četvrti govor sv. Bonaventure: »Christus unus omnium magister« te navodi kao prvi zaključak svog istraživanja, da sv. Bonaventura ne isključuje rad stvorenih učitelja. Isus Krist pak ukoliko je Put, Istina i Život, jest glavni učitelj roda ljudskoga.

Istražujući dalje mišljenje sv. B. govori g. Spanjol o razumnoj moći, o prvim principima, osjetilnom iskustvu, može li jedan čovjek poučavati drugoga, kako se ima tumačiti ljudska pouka, te zaključuje, da sv. Bonaventura uči, da naš intelekt imade takovu unutarnju konstituciju, da se može autonomno razvijati. Nadalje, da ovi konstitutivni elementi razuma, te govor, omogućuju, da stvoreni razum može biti uspješno pomagan u sticanju istine od ostalih stvorenih inteligencija. Sigurnost našega znanja bazira na prvim principima. Božanska pouka nije jedina, neposredna ni ekskluzivna.

Na koncu razlaže S. mišljenje sv. Bonaventure o spoznanju vječnih istina.

Svima, koje zanimaju ovakova specijalna filozofska pitanja, preporučamo ovu zanimivu studiju g. Spanjola.

J. L.